

УДК 336.763

І.С.ЗАЙЦЕВА, канд. екон. наук

Харківський державний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ВЕКСЕЛЬНОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблеми вексельного обігу в Україні, проведено аналіз вексельного організованого та неорганізованого ринку, запропоновано заходи щодо поширення та удосконалення обігу векселів в Україні.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин вексельний обіг стає все більш актуальним, однак при його використанні в господарській практиці підприємств і організацій виникає велика кількість питань та проблем як у нормативно-законодавчому аспекті, так і в методології обліку, оподатковування [1].

Проведений аналіз вексельного обігу в Україні виявив, що за різними оцінками в 1999р. в ньому знаходилося векселів підприємств та інших господарчих суб'єктів на суму, що перевищує 14 млрд. гривень, причому більш ніж 90% з них – поза межами організованих торговельних площадок. Але слід зазначити, що, починаючи з 1996р., обсяги вексельних торгів на організованому фондовому ринку постійно зростали (див. таблицю).

Обсяги торгів на організованому ринку з 1996 по 1999рр., млн.грн.

Організатор торгів	Рік			
	1996	1997	1998	1999
ДФБ	0,172	2,15	22,78	40,6
КМФБ	0,09	4,709	27,78	84,6
ПФТС	3,124	350,543	338,54	988,44
УМВБ	13,189	381,441	76,81	431,53
УФБ	31,61	23,109	50,14	313,80
Всього	48,185	761,952	522,92	1545,44

Частка векселів у загальному обсязі торгів цих торговельних систем значно відрізняється. Якщо говорити про ПФТС, то тут частка векселів у загальному обсязі торгів дорівнює 32,06%, або 316,89 млн.грн. Слід сказати, що порівняно з 1998р. обсяги торгів векселями зросли майже у 70 разів – з 4,539 млн.грн. до 316,89 млн.грн. Щодо УФБ, то на цій біржі векселі займали 67,02% загального обсягу, тобто 210,30 млн.грн., – простежується тенденція до збільшення обсягів операцій з борговими зобов'язаннями. На УМВБ активно здійснювали операції з казначейськими векселями. Обсяг операцій з ними дорівнював 61 млн.грн, або 14,14%, у порівнянні з 1998р., коли УМВБ взагалі не здійснювала операцій з векселями.

Таким чином, вексельний сегмент ринку дорівнює 588,19 млн.

грн., тобто 38% загального розміру організованої торгівлі цінними паперами в Україні у 1999р., тоді як у 1998р. обсяг операцій з векселями склав 13,463 млн.грн., або тільки 2,62% від загального обсягу торгів, тобто спостерігається зростання у 44 рази. Слід зазначити, що угоди, які здійснюються на організованому ринку, за різними оцінками становлять від 3 до 10% реального обсягу ринку.

Частка вексельного сегменту в торгах ПФТС у 1999р. показана на рис.1.

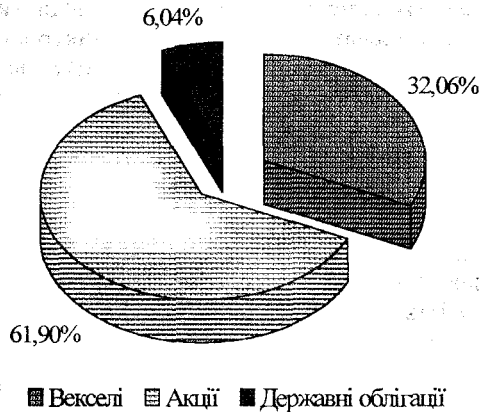

Рис.1 – Структура торгів ПФТС за критерієм цінних паперів

Запропонований Кабінетом Міністрів України новий законопроект “Про обіг векселів в Україні” є часткою нової програми дій уряду, спрямованою на заборону і обмеження використання різноманітних залікових схем з використанням векселів для виконання Державного бюджету України і розрахунків в енергетиці та інших галузях економіки.

Частка негрошових надходжень у структурі доходів бюджету України у 1999р. склала приблизно 30,5%. Цей показник порівняно з 1998р. зріс на 1,5%. Постійна нестача грошових коштів змушує уряд, і особливо місцеву владу, покривати дефіцит бюджетів різних рівнів за рахунок своїх зобов’язань у вигляді векселів, облигацій та інших негрошових інструментів. Наповнення бюджету сумнівними, нічим не забезпеченими борговими зобов’язаннями не завдає миттєвої шкоди, а тільки розпочинає процес виникнення проблем з платоспроможністю регіонів та країни, нагадуючи бомбу повільної дії. Прямим результатом залікових розрахунків є збільшення бюджетного дефіциту внаслідок

док завищення цін на товари, роботи та послуги для бюджету [2]. Слід зазначити, що майже немає різниці, що емітувати – гривні чи векселі, тому що кожен додатковий незабезпечений вексель чи гривня майже однаково тиснуть на економіку, викликаючи знецінення грошей, тобто зростання цін.

Ситуація із заборонаю взаємозаліків та припиненням використання заліково-вексельних схем мала місце і протягом останніх трьох років. Незважаючи на власні заборони, в ній брала участь і держава в особі Головного управління державного казначейства України, яке згідно з постановою Кабінету Міністрів від 25.02.2000 №398 “ Про додаткові заходи по кредитуванню весняно-польових робіт у 2000 році” почало емітувати казначейські векселі. Таких векселів уже видано на 158,5 млн.грн., але при цьому є області, яким векселів не видано взагалі. Казначейські векселі обертаються лише на первинному ринку і згідно з вказаною постановою, вони повинні гаситися засобами з резервного фонду Кабінету Міністрів з подальшою компенсацією із загального фонду Державного бюджету [1]. Типова схема взаємозаліків з використанням казначейських векселів подана на рис.2.

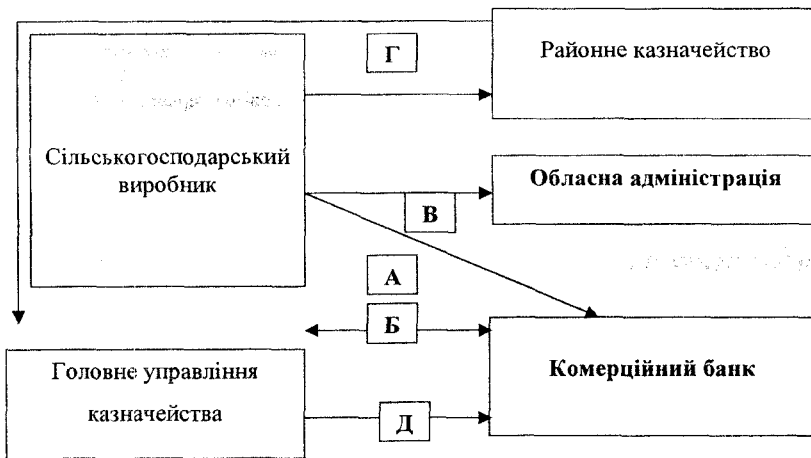

Рис. 2 – Схема взаємозаліків з використанням казначейських векселів

Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що зовсім відмовитися від залікових схем з використання векселів українська економіка у 2001р. не зможе, тому що суттєві реформи у сфері економіки не проводяться. Частка державних векселів і векселів органів місцевої влади упродовж року на вексельному ринку постійно зростатиме. Найбільші обсяги емісії цих векселів, імовірно, будуть зафіксовані у

IV кварталі, коли буде проведена ревізія всіх боргів та надходжень до Державного і місцевих бюджетів.

Треба також зазначити, що в цілому вексельний ринок, за винятком деяких галузей, тримається не на законах, а на зв'язках. Прямим наслідком цього є відсутність прозорості й привабливості економіки для інвесторів. Тому приєднання України до Женевської конвенції та проект закону, що регулює вексельний обіг, є першим кроком назустріч іноземному й вітчизняному інвестору.

У цілому, незважаючи на недоліки, законопроект конче потрібний українській економіці, тому що він встановить постійні й зрозумілі правила здійснення операцій, приведе до впорядкування вексельного ринку, збільшення його прозорості й привабливості. Зменшення вексельної маси може завдати шкоди тільки на першому етапі впровадження законопроекту, якщо він буде прийнятий. Але надалі зменшення вексельної маси ніяк не зашкодить, бо буде супроводжуватися зростанням грошових розрахунків і в меншій мірі – збільшенням кредиторсько-дебіторської заборгованості. Але законопроект матиме малий ефект, якщо не буде забезпечено виконання іншого закону, нерозривно зв'язаного з векселем, – Закону про банкрутство.

1. Закон України "Про цінні папери та фондову біржу" // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №38. – С.509.

2. Алехин Б.И. Рынок ценных бумаг. Введение в фондовые операции. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 160 с.

Отримано 28.02.2001

ББК 65.9(2)44

І.В.ЖИНЖИКОВА

Харківська державна академія міського господарства

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглядаються проблеми соціального і економічного розвитку регіонів України. Зроблено висновок, що основними напрямками реформування повинна стати житлово-комунальна сфера та її складові.

Після закінчення першого десятиріччя державного будівництва в Україні виникла гостра необхідність у зміні стратегії, умов і схем розвитку економіки. Розробка і реалізація нового курсу потребують нових принципів та методів функціонування всієї системи державної економічної політики. Базою та основним напрямком впровадження економічних реформ повинні стати регіональний і муніципальний рівні.

Регіональний масштаб реформ не зменшує їхнього значення. Реформи необхідно здійснювати в реальному економічному просторі,